

DELO

glasilo KPI za slovensko narodno manjšino

TRST - 8. marca 1985
Leto XXXVII. - 'Stev. 3/4
Petnajstdnevnik - Quindicinale
Abbon. postale - Gruppo II/70
300 lir

Dotlej naj le živi 8. marec

Mima Rapotec

Lansko leto smo prav ob tem času zapisali, da če mora biti 8. marec tak, kakršen je, je bolje, da ga sploh ne praznujemo. Brez zahteve po kakršnikoli daljnovidnosti moramo letos priznati, da smo imeli še kako prav.

Baje se v dvanajstih mesecih ni zgodilo nič takega, da bi bilo omembe vredno. Pa tudi ne gre, da bi vsakih dvanajst mesecev pogrevali toplo vodo. In to že celo vrsto let. Zgodilo pa se le ni nič takega, v tem majhnem-velikem ženskem kozmosu. Pravzaprav je še najbolj vznemirljiva vest iz prejšnjih dni, ko so v okolici Vidma našli iznakaženo truplo 40 letne prostitutke. Natančneje, enajsta v štirinajstih letih. Štirinajst smrti v krogih najstarejšega in dobičkonosnega posla v zgodovini človeštva. Toda zakaj te vesti tako vznemirjajo? Ne bi vedela natančno. Prostitucija mi je nekaj zelo oddaljenega, čeprav nam jo dan za dnem na razne načine ponujajo vsepovsod. Ravno tako vsakdanje so vesti o prestopništvu mladoletnikov. Bolj kot dejanje samo pa je vprašljivo, zakaj se ta družbeni pojav stalno večja.

Pred kakim tednom me je pot vodila na mestni urad za delo. Vrsta mladih in manj mladih ljudi se je vila od prvega nadstropja do vhodnih vrat v veži. Vsak si je imel nekaj povedati in radovednost, baje tipična ženska lastnost, me je gnala, da sem nekaterim pogovorom prisluhnila. Morda je bilo le naključje, toda iz teh pogovorov je vela sama brebrižnost.

«Ni važno, kakšno delo bom dobil, da bom le kaj zaslužil». Doma so me siti, ne morejo me več drževati. Moj sosed je imel velikansko srečo. Dobil je službo na banki, ker je starejši uradnik

nepričakovano umrl, je dejal fantalin dolgolas, kar danes sploh ni več v modi, pa tudi ne ravno dobro razpoložen do vode in mila. Na misel mi je priše članek, ki sem ga brala v neki tuji reviji. (Kdo ve, zakaj so tuji članki tako zanimivi in privlačni?) Na področju medicine se vedno bolj uveljavlja psihosomatika, veda, ki proučuje povezavo med dušo in telesom. Nenadne smrti, ki nimajo nikakršne povezave s somatskimi boleznimi so zdravniki poimenovali psihosocialni pojav. Človek umre, ker čuti, da ga družba ne potrebuje več. To pa se običajno zgodi kmalu potem, ko delavec stopi v pokoj. Toda, ali je res treba v statistiko vključevati samo priletne upokojene delavce in delavke? Koliko mladih ljudi životari v prepričanju, da jih družba ne potrebuje? Da jih v resnici ni nikoli potrebovala? Prav zato ji ne nudi možnosti, da bi se zaposlila, da bi primerno študirala, da bi koristila skupnosti, predvsem pa sami sebi? Že v prihodnjih desetih letih se bosta moja dva sinova spopadala zenakimi vprašanji. Sama pa že danes dvomim, da jima bom lahko nudila prepričljiv ali vsaj primeren odgovor, ko pa se tudi sama otepam raznih občasnih služb, ker mi niso všeč, ker se z njimi ne čutim realizirana, ker se potem, doma, prisiljena delati za dva, ker... sem ženska? Tudi vsepovsod beremo in slišimo o prazdeljevanju domačega dela med zakoncema. (Čisto zaupno, v naše kraje se ta «razvada» le počasi pritihotaplja).

In ko smo že pri otrocih: italijan-

ski minister za zdravstvo Degan je prav te dni na široko povedal, kaj misli o umetnem oplojevanju ali o oplojevanju in vitro. Problem neplodnih zakoncev je velik, povsod po svetu. Moralne, etične, higijenske in nenazadnje politične zaplete, ki jih povzročajo, spoznavamo šele sedaj, ko so nam sprehodi po Meseccu nekaj vsakdanjega. Kot je nekaj vsakdanjega črna kronika, ki govori o tepenih, zapuščenih in zanemarjenih otrocih, od velemest do najbolj zakotnega zaselka bogu za hrbtom. Istočasno pa spada že v groteskno kroniko pomanjkljivosti zakonov o posvojitvah. Torej, zakaj se danes naši možje (kajti v teh poslih so najbolj uspešni prav možki) lotevajo novih zakonov v zvezi z družinskim razvojem, ko pa v vseh povojnih letih še niso znali zapolniti vrzeli starih in obrabljenih zakonov? Tako, kot so bolezni duše in telesa v tesni povezavi in ustvarjajo začarani krog sredi katere pleše mati narava, taki so tudi novi zakonski osnutki in krpanje starih. Skratka, vse kar je na videz novega, v resnici pa odkrivanje starega, ustvarja kopito velikih, težkih vprašanj, na katera si žal ne znamo odgovoriti. Lahko le sklepamo, ugibamo in... iščemo odgovore.

Naj gre mimo še ta letošnji osmi marec. Prihodnje leto bomo na ta pomembnem dan gledali z drugačnimi očmi, trezno bomo presojali, borili se bomo za naše pravice, dolžnosti in še za marsikaj. Saj bomo imeli leto dni časa. Zaenkrat pa si bom zastavila prvo vprašanje: kdo ve, če voditelji naše demokratične, sodobne (?) družbe sploh vedo, da ženske po vsem svetu praznujejo svoj praznik? Do takrat, ko bom dobila odgovor, pa naj le živi 8. marec!

Pred novimi preizkušnjami odgovornosti

Minister Vizzini pravi, da misli vlada za res in da bo v nekaj tednih pripravil osnutek vladnega zakonskega predloga za zaščito slovenske manjšine v Italiji. Osnutek bo najprej pokazal enotni slovenski delegaciji in bo šele nato romal na ministrski svet, da ga odobri.

V tej obvezi je, seveda, nekaj pozitivnega, ker vlada daje razumeti, da bo prislutila oceni manjšine, ni pa rekla, da bo te pripombe tudi upoštevala, kar bi bilo edino prav.

Minister je, resnici na ljubo, dejal tudi, da zakon ne bo zadovoljil vseh (najbrž je mislil predvsem Slovence) in da se bodo morali v parlamentu potruditi, da se ga popravi.

Iz razgovora med enotno slovensko delegacijo in pristojnim ministrom za dežele, kateremu je Craxi na povratku iz Beograda naročil, naj pripravi vladni zakonski osnutek o manjšinskih pravicah, izhaja tudi dokaj jasno, da je najtrši oreh problem Slovencev v videmski pokrajini in njihovnega položaja.

Na delu so namreč sile, ki bodo skušale preprečiti razpravo o naši zaščiti. Te sile, med katerimi prednjačijo nekateri demokristjani, naprimer nočejo, da bi senatna komisija nadaljevala z naporji za poenotenje zakonskih besedil. Najraje bi videli, da bi vsa zadevo prenesli na obdobje po volitvah, najbrž tudi zato, ker upajo, da bo KD uspelo ponovno zavzeti nekatere občinske uprave v Beneški Sloveniji in obnoviti tako «fronto Poturic», ki jim je tako lepo služila vsa povojna leta, pa čeprav za ceno družbenega, gospodarskega in kulturnega propadanja celotnega območja.

Demokristjani računajo najbrž tudi s tem, da bo po majskih volitvah vlada padla, kar pomeni, da bi ubili dve muhi na en mah: prišli bi do jeseni brez zakona za Slovence, v zadnjem trenutku pa bi nam

Stojan Spetič

skušali vsiliti kako neokusno, nesprejemljivo godljo, kot v letih po Osimu.

Pri tem krepijo svoje nacionalistično obarvane in omejitvene pritiske tudi sredinske laične stranke. Na vse pihajo in pritiskajo «meloni», ki v tej fazi delujejo kot «zastopniki fašistov» v raznih upravopolitičnih koalicijah, netijo nacionalistični ogenj v Trstu in Gorici, medtem ko v Benečiji to ostaja domena KD.

Prav zato je potrebno, da komunisti in socialisti, pa tudi ostale napredne sile (tudi med katoliškimi verniki) v tem trenutku strnejo svoje vrste in preidejo v «kulturno protiofenzivo», da se porazijo recidivi fašizma in rasizma, ki sedaj nastopajo pod firmo samozvanih odborov za zaščito italijanstva. Ti pa niso nič drugega kot pogreta smrdeča juha, stara že več kot dvajset let. Dovolj je, da preberemo seznam organizacij, članic tega odbora in ugotovili bomo, da so to le stari podpisniki kampanje proti Hreščakovemu vstopu v tržaški občinski odbor. Prikazni preteklosti, ki bi sploh ne bile nevarne, če bi jim ne nasedale nekatere zmerne politične osebnosti, tudi zaradi volilnih bojzani in če bi ne imele močne podpore v sistemu manipulacije z javnim mnenjem, ki je (v naših krajih) povsem v rokah nacionalistične desnice in framazonov.

Slovinci moramo ohraniti trdne živce in hladno krvi, predvsem pa enotnost, ki ne sme biti ovira za širjenje zavezništva z demokratičnimi Italijani in zdravimi silami večinske kulture. Odklanjanje te širine bi

namreč pomenilo šibiti naše vrste in ustvariti pogoje za poraz. Tega si ne smemo privoščiti, za nobeno ceno ne.

V prihodnjih mesecih moramo doseči več pomembnih ciljev. Ohraniti moramo na majskih volitvah vse napredne občinske uprave, ki so bile in ostajajo edino jamstvo enakopravnosti, nenadomestljiva opora manjšini v boju za zaščito. Okrepiti in pomnožiti moramo število izvoljenih slovenskih predstavnikov v pokrajinskih svetih, kjer glasujemo. Izrednega pomena bo tudi tokrat prisotnost slovenskega pokrajinskega svetovalca v videmskem pokrajinskem svetu, ki ga doslej zagotavlja samo KPI, edina «slovenska» stranka na najbolj ogroženem delu našega narodnostnega ozemlja.

Med Slovenci moramo utrditi enotnost in jo obogatiti z vsebinskimi spoznanji. Od deklarativne enotnosti moramo preiti na vsebinske okvire, ki naj zajamčijo skupen nastop in skupne pobude v vseh fazah oblikovanja zaščitnega zakona, na vseh ravneh.

Zato je nesprejemljiv vsak poskus podcenjevanja dela in vloge enotnega slovenskega predstavništva ali poskusi instrumentalizacije dosežene enotnosti v volilne namene.

Slovinci moramo obsoditi tudi poskuse podrejanja naše manjšine upravopolitičnim koalicijam, ki so v rokah italijanskih nacionalistov. Primer predsednika tržaške pokrajine, ki je šel v Rim, k pristojnemu ministru zagovarjat interese «branilcev italijanstva» je zadnji, kričeč primer nesmiselnosti sodelovanja v teh zavezništvi, ki potrebujejo posamične slovenske politike samo kot «alibi» za svoje umazane posle.

So trenutki, ko morajo skupni narodnostni interesi imeti prednost glede na nizke strankarske koristi malega političnega kra-marstva.

Laži, laži: nekaj bo ostalo

V Trstu in Gorici sta nastala samozvana odbora za zaščito italijanstva pred grozečo zaščito Slovencev in njihovih pravic. «Voce libera», glasilo LpT, je objavilo seznam članic tega odbora na Tržaškem in priznati moramo, da smo ji tudi hvaležni. Tako vemo, da se v teh odborih zbirajo skoraj sami fašisti in njihovi priskledniki. Med podpisniki peticij zasledimo bivše bojovnike salojske republike, bivše pripadnike «guardie civiche» tržaške formacije znanih kolaboracionistov. Res lepa družina, v kateri so se znašli tudi planinci tržaških organizacij, ki se sicer slinijo tudi po slovenskih Julijcih in v Glinščici, pa Cividinova ekipa, ki je prišla v prvo italijansko ligo po zaslugi jugoslovanskih igralcev!

Samozvani tržaški odbor za protislovensko hujskanje vodi nek dr. Roberto Senes, ki se ga spominjamo kot fašista še z univerze, kako je agitiral proti vstopu odbornika Hreščaka v tržaško občinsko upravo. Tedaj

je od Slovencev in komunistov dobil nekaj krepkih okoli ušes, pa mu jih sedaj res privoščimo.

On, pa tisti Bevilacqua, profesorica Onofri in nekaj drugih, se sedaj na vse vetrove lažejo, kolikor je le mogoče, v upanju, da bodo tako pomagali demokristjanom in drugih sredincem v njihovih pritiskih na Rim, naj ne daje Slovincem pretiranih koncesij. Pri tem jim najbrž pomagajo tudi razni visoki funkcionarji, ki jim je pri srcu posebna zvrst «človekovih pravi» v naših krajih.

Med temi pravicami je tudi pravica do nebrzane in nekažnovane laži, po starem pregovoru, da od laži vedno nekaj ostane. Tako so priredili tiskovno konferenco in zatrdili, da hočemo Slovenci obvezen pouk našega jezika v vseh italijanskih šolah Furlanije - Julijske krajine in tudi sosednje dežele Veneto! Vsi Slovenci hočemo imeti večje plače! Hočemo opravljati izpite na univerzi tudi v slovenščini. Hočemo sloven-

ska imena (samo slovenska imena) krajev na specialkah italijanskih vojaških poveljstev! Hočemo pouk samo v slovenščini za svoje otroke, ki bi sploh ne znali italijanščine! In tako dalje...

Senesu in drugim, ki so razpredali take oslarije, smo hvaležni, ker so s svojimi lažmi dokazali, kako prezirljivo gledajo na italijanske someščane, če mislijo, da jim bodo vse verjeli. Čimbolj bodo širili te laži, tem manj bo ljudi, ki jim bo nasedalo. Razen časnikarjev čedalje bolj črnega Piccola, seveda.

Skrajni čas je, da se teh samozvanih branilcev italijanstva lotimo s prave plati. Nisma smisla z njimi diskutirati ali polemizirati, ker bi jih tako priznali, ko pa ne zaslužijo pozornosti omikanega človeka. Kvečjemu bi jih morali zaradi vztrajnih klevet spraviti pred sodišče, naj se tam najdejo. Možnosti imajo predvsem naše občine, začenši z Dolino. Se bo kdo opogumil?

GORICA • VOLITVE • GORICA • VOLITVE • GORICA • VOLITVE

Trije rajoni s skupnimi problemi

Periferičnost in slovenska narodnostna skupnost dajeta skupen pečat krajevnim skupnostim Štandreža, Podgore in Pevme

Stvarnost in odprta vprašanja Štandreža, Podgore, Pevme, Št mavra in Oslavja velja po našem mnenju obravnavati skupaj, saj imajo ti kraji prevladujoče skupne značilnosti, ne glede na to, da jim različna lega v občini daje različne možnosti socio-prostorskega razvoja. Mislimo, da sta med skupnimi značilnostmi najpomembnejši periferičnost teh krajev in večinska prisotnost Slovencev v njih. Kar se tiče prve značilnosti, t.j. periferičnosti, lahko zabeležimo v njej pozitivne in negativne elemente. Pozitivna je močna avtonomistična tradicija (ne smemo pozabiti, da so bili ti kraji pred fašizmom pod avtonomno občinsko upravo); negativna elementa sta proces marginalizacije, ki je posledica centralizirane občinske uprave in vloge, ki je dodeljena tem krajem, se pravi, da morajo v večji ali manjši meri služiti mestu. Prisotnost Slovencev je ostala v vseh omenjenih krajih večinska (v nekaterih je celo izljučna), ne glede na to, da pri razvoju mesta niso nikoli upoštevali potrebe po ohranjanju etničnih značilnosti in da so zato slovenskim krajem odzeli velik del teritorija za nova naselja. Pri tem pa bi bilo zgrešeno misliti, da je večina goriških Slovencev zbrana v teh rajonih (kot bi rad goriški župan in vsi tisti, ki odrekajo Slovincem pravično in popolno zaščito). Znano je namreč, da je največje število Slovencev prav v mestu, in sicer v mestnem središču in v severnem delu. Pomembno pa je dejstvo, da je slovenska manjšina prav v teh krajih tudi zaradi avtonomistične tradicije najbolj ohranila značilnosti skupnosti, kar je treba seveda še nadalje ščititi in razviti. To potrjuje tudi vrsta manifestacij in iniciativ, ki so jih tudi v teh zadnjih letih organizirali slovenski: množična manifestacija 20. maja na Travniku, odkritje spomenika padlim partizanom v Štandrežu, poimenovanje šol v Štandrežu in Pevmi in še vse manifestacije, ki potekajo ob svečanostih 1. novembra in 25. aprila.

Potrebno je za nas komuniste še poudariti, da je v Gorici samo v teh rajonih moč partije na vsedravnem nivoju, kar se kaže ne samo pri volilnih izidih, ampak tudi pri organiziranju družbenih in političnih manifestacij ter pri samem upravljanju rajonskih svetov.

Skupni problemi nalagajo tudi potrebo po delno skupni platformi zahtev do občinske uprave. Ni odveč poudariti, da so prav slovenski rajoni najbolj zainteresirani za dosledno uresničitev programa decentralizacije, o katerem je že več let govoril in s katerim občina še vedno odlašala. Predlog, ki ga je pred kratkim pripravila ustrezna občinska komisija in o katerem so razpravljali predstavniki vseh rajonskih konzult na skupni seji, ni zadovoljiv, prinaša pa tudi zaskrbljujoča dejstva, na primer možnost

združitve nekaterih rajonov, kar bi lahko tudi pomenilo, kot so nekateri že večkrat predlagali, popolnoma nesprejemljivo združitve Pevme s Podgoro. Seveda prave decentralizacije ni mogoče izvesti, ne da bi bili pripravljeni dejansko dodeliti rajonskim konzultam finančna sredstva in storitve.

Kar se tiče «slovenske» platforme, je treba ponovno sprožiti vprašanje priznanja in uporabe slovenskega jezika. Ne moremo trditi, da je na tem področju v zadnji mandatni dobi prišlo do kakega napredka, pa čeprav sta bila v odboru zastopani Slovenska skupnost in Socialistična stranka. Kot je znano, je pokrajinski kontrolni odbor črtal določilo pravilnika o rabi slovenščine v rajonskih svetih že v začetku tega mandata. Proti takemu sklepu pa ni občinska uprava sprožila nobenega rekursa. Res je, da so bile pred kratkim obnovljene cestne tabele z dvojezičnim imenom krajev, ostal pa je nepreveden naziv «frazione di Gorizia», zaradi česar ne vemo, ali so to res dvojezične table ali pa samo table z izvirnim imenom krajev. Dobro priložnost, da bi pokazala večjo naklonjenost do slovenskega vprašanja, je občina zgubila tudi ob postavitvi novih uličnih tabel. V tem primeru se niso potrudili niti, da bi poiskali izvirna imena nekaterih ulic in zaselkov, kaj šele da bi uvedli kako dvojezičnost. Prav tako ni bilo nič storjenega v zvezi s širšo uporabo slovenskega jezika pri vsakdanjem poslovanju občinske uprave v omenjenih rajonih.

Štandrež

Rajonski konzulti v Štandrežu je predsedoval socialistični predstavnik Walter Reščič na osnovi dogovora med strankami PSI, KPI in SSK. Komunistično skupino treh svetovalcev je izkušeno in aktivno vodila tov. Vilma Brajnik.

V upravnem življenju tega kraja je bila velikega pomena iniciativa, ki so jo sprožili štandreški komunisti skupaj z izvoljenimi predstavniki KPI v raznih svetih in ki je ob sodelovanju gospodarskih, družbenih in kulturnih organizacij, ki delujejo v vasi, privedla do izdelave prave «platforme za Štandrež». Poleg tega da je takrat prišlo do rešitve nekaterih konkretnih problemov, se je izkazala nujnost, da se usmeri pozornost na naslednje potrebe:

1. odkupiti zemljišče športnega igrišča in tako zadostiti željam športnega društva «Juventina» ter urediti nekaj prostora tudi za druge rekreativne dejavnosti;
2. preprečiti izgradnjo nove variante tržaške ceste na območju Štandreža;
3. omejiti, kolikor je mogoče, razsežnosti tako imenovane južne obvoznice

na območju industrijske cone;

4. poseči z melioracijami na področju kmetijstva in uporabiti v te namene terene bivšega letališča, na tem območju razviti tudi dejavnosti za množični šport, za prosti čas in za mladinski turizem.

Ne moremo trditi, da se je občinska uprava posebno zavzela za reševanje teh vprašanj oziroma za ugoditev zahtevam krajevne skupnosti. Vprašanje športnega igrišča ostaja nerešeno. O novi varianti za tržaško cesto še razpravljajo, medtem ko je južna obvoznica v fazi uresničenja. Kar se tiče te zadnje ceste in z njo povezanih infrastruktur, naj poudarimo, da komunisti odločno nasprotujemo zaprtju ulice Anton Gregoričič, ki predstavlja direktno povezavo Štandreža s Sovodnjami. Program posegov na področju kmetijstva (namakalni sistem, uporaba toplih gred) je še vedno v fazi preučitve na osnovi posebnega finansiranja s strani Goriškega sklada.

Vsekakor lahko ponovno potrdimo, da so predlogi KPI še danes veljavni tudi kot volilni program ob priložnosti prihodnjih volitev.

Seveda moramo tem problemom dodati še druge. To je odplačilo zemljišč, ki so jih odvzeli za izgradnjo tovornega postajališča. Urediti je treba tudi promet po vaških ulicah. Ulica Gregoričič, kot smo že prej omenili, naj ostane odprta, treba pa je čimbolj omejiti nepotreben promet tovornjakov po središčnih cestah.

Odprto je tudi vprašanje socialnega centra. Rajonski svet mora uradno prevzeti upravo te stavbe in na osnovi ustreznega pravilnika organizirati njeno uporabo, upoštevač potrebe in možnosti rajonskih iniciativ.

Končno ostajajo še problemi, ki so deloma skupni tudi ostali periferiji: ureditev pločnikov in razsvetljave, izboljšanje smetarske službe, primerna uporaba zapuščenih zemljišč za obogatitev zelenih območij. Tudi prostor pred novo zgrajeno telovadnico potrebuje večjo pozornost.

Podgora

V Podgori so imeli komunisti večino svetovalcev v rajonskem svetu in tudi svojega predsednika že v prvi eksperimentalni fazi delovanja teh organov. To funkcijo je izvrševal in še izvršuje z avtoriteto in ravnotežjem tov. Edi Maligoj. Ne bomo še enkrat ponavljali tega, kar smo že povedali o pomenu in vsebini bitke za popolno in ustrezno decentralizacijo; poudariti pa moramo, da je ta rajonska konzulta vedno predstavljala v ospredje te zahteve in da se je njen delovanje odlikovalo prav na tem področju.

Treba je še dodati, da rajonska konzulta

GORICA • VOLITVE • GORICA • VOLITVE • GORICA • VOLITVE

pri soočanju z vprašanji širšega pomena in važnosti ni upoštevala samo vaških koristi, ampak je skušala obravnavati stvari z vidika celotne občine in se tako postavljala kot enakopraven subjekt razširjenega demokratičnega upravnega življenja. Tako je bilo v primeru neučinkovite obnove pregrade pred predilnico, ali pa ob predstavitvi novega načrta za izgradnjo jezca čez Sočo, ki ga predvidevajo osimski sporazumi. Tudi prizadevanja, da bi uporabljali zemljišča bivše podgorske predilnice za industrijske in obrtniške dejavnosti in da, nasprotno, ne bi prišlo do kakih nesprejemljivih špekulacij, ne predstavljajo samo skrb podgorske skupnosti kot take, ampak obveznosti goriških političnih sil do ohranitve dragocnega teritorija v produktivne namene.

Kar se tiče jezca na Soči, je bila ob aktivnem sodelovanju prebivalstva podprta zahteva, naj se prediskutira lokalizacija in sam načrt objekta. V prvi vrsti ni sprejemljivo, da se izdelajo načrti brez posvetovanja z domačini, posebno ne tedaj, ko gre za posledice, ki nikakor niso nepomembne. Po predstavljenem načrtu obstajajo namreč nevarnosti poplavljanja nekaterih predelov, predvideno je podrtje nekaj hiš, široka cesta nad jezom pa bi lahko pomenila, da se bo težki promet usmeril po Podgori, kar je treba že v sedanjih razmerah odločno omejiti.

Treba pa je tudi poudariti, da stališče rajonskega sveta do tega objekta ni nikakor odklonilno. Jez je potreben za namakanje in ga je treba zato zgraditi. Gra pa za večje upoštevanje naravnih in prostorskih značilnosti, obenem pa za usklajitev tega novega posega z že obstoječimi pregradami, ki ležijo na istem odseku Soče in ki služijo ali so služile za podobne namene.

Rajonska konzulta se je v tej mandatni dobi zavzela in je tudi dosegla celodnevni pouk na italijanski osnovni šoli, kar bi bilo seveda mogoče tudi za sosedno slovensko šolo. Problem obstoja šol, to je ohranitev razredov in učnih moči, pa postaja iz leta ve leto bolj dramatičen (italijanska sekcija letos ne bo imela prvega razreda, v slovenski sekciji pa so vpisani štirje otroci, to je nekaj več kot v prejšnjih letih). To je nedvomno znak staranja prebivalstva in tudi zapostavljanja četrti v družbeno gospodarskem razvoju. Pomeni pa tudi, da osrednje občinske oblasti ne skrbijo dovolj za zagotovitev osnovnih storitev in boljših razmer

za ustrezno razvijanje območja.

Poleg običajnih zahtev po boljšem upravljanju cest in drugih storitev postavljajo komunisti kot glavno vprašanje za prihodnjo mandatno dobo ureditev primeren prostorov za socialni center, ki naj bi služil tudi kot sedež rajonskega sveta in drugih demokratičnih družbenih in kulturnih organizacij, ki delujejo v vasi.

Pevma, Štmaver in Oslavje

Rajonska konzulta za Pevmo, Štmaver in Oslavje upravlja najobširnejše območje goriške občine, ki je zelo pomembno tudi zaradi razvoja specializiranega kmetijstva. Na predsedniškemu mestu so se zvrstili predstavniki SSK, KPI in PSI na osnovi dogovora, ki je veljal že v prejšnji upravni dobi. Komunistično predsedništvo je prevzela in držala s sposobnostjo in dinamičnostjo tov. Neda Dornik v centralni fazi delovanja.

Pri iskanju in obravnavanju vprašanj, ki so karakterizirala to zadnjo mandatno dobo rajonskega sveta, ni treba, da se posebno potrudimo. Po dolgih prizadevanjih je osnovna šola končno le pridobila obnovljene prostore. Dogodek so praznovali z organiziranjem pomembne in množične slavnosti ob poimenovanju šole. Tik pred zaključkom so tudi dela na sabotinski cesti, s katero bo uresničen še en pomemben del osimskih sporazumov. Kot je znano, so ta dela povzročila marsikatero nevšečnost prebivalcem Štmavra.

Z aktivnim posegom rajonske konzulte in s stalno iniciativo izvoljenih predstavnikov v občinskem in pokrajinskem svetu je bilo navezано koristno sodelovanje s podjetjem ANAS. To je omogočilo postopno premostitev vseh težav in dejansko rešitev vseh odprtih problemov. Potrebno se nam zdi tudi pozitivno oceniti začetek postopka za izgradnjo novih hiš v Pevmi na pobudo stanovanjske zadruga «I. Cankar», ki se je ustanovila prav z namenom, da bi nudila vaščanom nova stanovanja. Ne gre pozabiti, da je ta iniciativa lahko stekla, ker so se komunisti dosledno borili, da bi pri varianti regulacijskega načrta zagotovili zemljišče za potrebe domačinov ob upoštevanju

etničnih značilnosti kraja.

V središču pozornosti in delovanja rajonske konzulte v tej mandatni dobi pa je nedvomno bila bitka za pridobitev in ureditev ustreznega prostora za športne dejavnosti domače mladine. Zdi se, da je vprašanje pred dokončno rešitvijo, čeprav bo postopek še dolg in bo morala za to skrbeti tudi konzulta, ki bo izvoljena na prihodnjih volitvah. Moramo poudariti, da so se stvari začele premikati v obdobju predsedovanja tov. Dornikove, in pri tem priznati tudi dobro voljo in pripravljenost za reševanje problema, ki ju je pokazalo Deželno podjetje za gozdove, lastnik zemljišča, na katerem bodo športna igrišča.

Isti deželni ustanovi je treba tudi priznati občutljivost za probleme našega kraja pri ureditvi gozda na Šanci; to je nedvomno velika pridobitev za vaščane, predvsem pa za ostalo goriško prebivalstvo. Moti nas samo dejstvo, da v kraju, ki je izrazilo slovenski, niso postavili niti ene dvojezične table, kar bo treba v prihodnje zahtevati tudi v rajonskem svetu.

Obstaja še vrsta drugih nerešenih problemov, ki so kot smo že večkrat poudarili, v veliki meri skupni za vsa periferična območja. To je pomanjkljivo, če ne slabo vzdržanje cest (na glavni cesti za Števerjan je mogoče ugotoviti, da je pokrajinsko upravljanje mnogo boljše od občinskega), pomanjkanje pločnikov; pomanjkljiva smetarska služba, ki jo je treba čimprej razširiti na vse zaselke. Treba bo tudi poskrbeti za ustrezen sedež rajonskega sveta, ki se zdaj sestaja v šolskih prostorih. Taka stavba naj bi potem služila tudi za druge dejavnosti podobno, kot se dogaja drugje.

Območje Pevme, Štmavra in Oslavja predstavlja za Gorico dragocen teritorij, prava ekološka pljuča, obenem pa prostorsko in produktivno povezuje občino z Brdi to je s kmetijsko najbolj razvitim delom naše pokrajine. Zato je upravičeno pričakovati in zahtevati od občinske uprave večjo pozornost in večje upoštevanje značilnosti in vrednot kraja. V zvezi s tem Slovenci ne moremo pozabiti ravnanja sedanje občinske večine, ko je na eni prvih sej novoizvoljenega sveta izvolila v Briško gorsko skupnost misovskega predstavnika in tako preprečila, da bi zakoniti slovenski predstavnik svetovalske manjšine KPI sodeloval v ustanovi, ki upravlja skoraj popolnoma slovensko območje.

Darovi in prispevki

Ob poravnavi naročnine so prispevali: Prašelj Mario iz Doline 8-tisoč lir; Sancin Marjo iz Zabrežca, 4-tisoč lir; Žerjal Slavko iz Boršta, 4-tisoč lir; Remec Savina, 4-tisoč lir. Pavel Mokole iz Slivnega 4 tisoč lir; Čuk Albin, Lakotišče, 4-tisoč lir; Volpi Josip iz Nabrežine, 9-tisoč lir; Petkovšek Marcel iz Trsta, 6-tisoč lir; Andolšek Ivan iz Trsta, 9-tisoč lir; Pernarčič Viktor iz Štivana 4-tisoč lir; Maar Anton iz Boršta, 4-tisoč lir. Po 4-tisoč lir so prispevali še: Sancin Danilo, Zobec Izidor, Bonano Fabjan in Kozina Marjo iz Boljunca; Maver Venco iz Boljunca je ob poravnavi naročnine prispeval 14.000 lir za sklad Dela. V spomin na tov. Vidalija je Veljak Angel od Domja prispeval 10.000 lir. Alojz in Igor Rogelja iz Šempolaja oziroma iz Trsta sta ob poravnavi naročnine prispevala 38-tisoč lir. Ob poravnavi naročnine so prispevali: Maver Emil, Krmenka, 5.000 lir; Blažič Rudi, Trst, 4.000 lir; Biekar Adalgisa, Trst, 5.000 lir. Iz Doline: Prašel Bruno 9.000 lir; Lovriha Rado, 4.000 lir; Sancin Josip, (112), 6.000 lir; Slavec Drago, 4.000 lir; Dušan Žerjal, 4.000 lir; Ob 22. obletnici smrti daruje Slavec Karlo 10.000 lir. Iz Prebenega: Bandi Ljubi, 4.000 lir; Kraljič Mirko, 4.000 lir; Žerjul Marjan, 2.000 lir; Samec Marjo, 4.000 lir; Kuzmič Jordan, 4.000 lir; Žerjal Branko iz Milj je ob vpisu naročnine prispeval 4.000 lir.

Ob obletnici smrti tov. Pavle Ključar darujeta mož Stano in sestra Anica 30.000 oziroma 10.000 kir za sklad Dela.

»Vse tja do posamezne tovarne«

Kaj lahko sindikati naredijo za zajezitev procesa asimilacije narodnih manjšin?
Z izolskega posveta tržaškega pokrajinskega odbora CGIL in kraško-obalnega sveta zveze sindikatov.

Velika pripravljenost za nadaljnje sodelovanje med sindikati z obeh strani meje. Želja po izmenjavi izkušenj med delavci obmejnih območij Tržaške in Obale ter Krasa. Velika zavzetost za reševanje odprtih vprašanj narodnih manjšin z obeh strani meje. Takšen je bil vtis s petkovega posveta tržaškega pokrajinskega odbora CGIL in kraško-obalnega sveta zveze sindikatov iz Kopra v izolskem kulturnem domu. Tema srečanja »Položaj narodnosti — kriterij demokracije« in vloga sindikatov pri krepitvi sožitja na narodnostno mešanih območjih.

»Tokrat je bilo prvič, da sta sindikalni organizaciji teh dveh sosednjih držav sklicali skupni sestanek vodilnih organov in ne kot doslej samo sestanek tajništva ali ožjih delegacij.« je že na začetku posveta med drugim dejal generalni sekretar tržaškega pokrajinskega odbora CGIL Roberto Treu. Bil je celo prvič, da se je generalni svet nove delavske zbornice CGIL iz Trsta sestel zunaj pokrajinskega območja. Poleg ožjega vodstva so prišli tudi delegati sindikata CGIL iz posameznih delovnih okolij na Tržaškem. Podobno množična je bila tudi udeležba z obalno-kraškega območja: predstavniki sindikata, drugih družbenopolitičnih organizacij z Obale, ljudi, ki se ukvarjajo z narodnostno problematiko na Obali in republiki, predstavniki manjšin.

Z uvodnimi poročili o narodnostnem vprašanju na obeh straneh meje so nastopili Roberto Treu za tržaški sindikat CGIL, Jože Stegne za obalno-kraški sindikalni svet, Boris Race za Slovensko-kulturno-gospodarsko zvezo iz Trsta in Silvano Sau za Unijo Italijanov Istre in Reke.

Sledila je razprava, v kateri je sodelovalo 14 razpravljalcev. Roberto Treu je v svojem posegu izhajal predvsem iz dejstva, da italijanska vlada še ni uresničila tistega dela osimskih sporazumov, ki govori o zaščiti slovenske manjšine v Italiji. Osmešil je tiste reakcionarne sile na Tržaškem, ki na eni strani zahtevajo preštevanje manjšine, na drugi pa ustanavljajo komiteje za obrambo identitete večine. Terjal je, da naj

globalni zaščitni zakon Slovencev v Italiji zajame Slovence v vseh treh pokrajinah v deželi. Dodal je, da si morajo tudi sindikati prizadevati za zaščito manjšine: delegati morajo razpravljati o teh vprašanjih »vse tja do posamezne tovarne in podjetja«.

Jože Stegne je svoj poseg utemeljeval predvsem na neločljivosti razrednega in nacionalnega: »V zgodovino delavskih bojev v obmejnih krajih je že od najbolj zgodnjih začetkov vtkana tudi kal prizadevanja za narodnostno sožitje...« Govoril je tudi o težavah, uveljavljanju pravic italijanske narodnosti pri nas, ko se od normativnega le težko preide k praktičnemu in da je potrebno na nek način zajeziti procese asimilaci-

je. Pomembno vlogo pri tem imajo v delovnih okoljih prav sindikati: z razvojem vzdušja sožitja in narodnostne enakopravnosti.

Boris Race je govoril o ofenzivi desnice proti zahtevam Slovencev: le-ta izkrivlja zahteve zamejskih Slovencev, da bi tako ustvarila množično protislovensko histerijo. »Vendar imamo tudi med sodržavljani italijanske narodnosti zagovornike naših narodnostnih pravic...«

Silvano Sau je v svojem posegu zavrnil golo delitev na »manjšino« in »večino« in dokazoval neustreznost gole »zaščite« manjšine. Med drugim je dejal, da je na območju, kjer živi italijanska narodnostna skupnost, potrebno podružbiti problematiko te narodnosti: obstoj italijanske narodnostne skupnosti je odvisen od procesa podružbljanja kulture, jezika in širših interesov narodnosti.

V razpravi, so udeleženci predvsem poudarjali, da mnoga nerazumevanja izhajajo predvsem iz zaprtosti posameznih narodnostnih okolij (tudi čez državno mejo) in da bi bilo potrebnih več stikov in medsebojnega seznanjanja s pogledi in problemi.

Tako sta na primer Maria Teresa Mecchia iz tržaškega sindikata in Lucija Čok iz koprškega zavoda za šolstvo izrazili pripravljenost za srečanja italijanskih in slovenskih učiteljev. Alessandro Destradi se je spomnil 40-letnice ustanovitve Delavske enotnosti in skupnega delovanja Slovencev in Italijanov v tej organizaciji. Podobno kot Bruno Mosetti je izrazil željo po srečevanju upokojencev z obeh strani meje. V imenu tržaških kovinarjev je spregovoril Silvano Cek. Elvio Volpatti je odprl vprašanje »črnega« dela jugoslovanskih državljanov v Trstu. Amalia Petronio je opozorila na uresničevanje pravic italijanske narodnosti v praksi, podobno tudi Apollinio Abram. Govorili so še Vinicio Ugrin, sindikalni predstavnik iz ladjedelnice San Marco, Igor Tuta, Serena Tiella, Božo Kužel, Alessandro Damiani in Igor Kosmina.

Sledilo je tovariško srečanje v Mehanotehniku.

ROBERT ŠKRLJ

Iz zaključnega dela skupne izjave kraško-obalnega sindikalnega sveta in tržaškega pokrajinskega odbora sindikata CGIL, sprejete na posvetu v Izoli

»Sindikalni organizaciji se zavezujeta, da si bosta prizadevali za utrditev vloge narodnostnih skupnosti na vseh področjih družbenega življenja, posebej v delovnih okoljih.

Temeljno pozornost bosta namenili zavzemanju za uveljavitev skupnih načel sožitja v okviru zakona o globalni zaščiti Slovencev v Italiji.

Globalna zakonska zaščita se mora nujno nanašati na Slovence v tržaški, goriški in videmski pokrajini.

Posebej poudarjata, da so za zajezitev asimilacije nujni posebni ukrepi na področju šolstva, kulture, družbenega in gospodarskega razvoja, zaščite zemljišč in uporabe materinega jezika v odnosih z državnimi ustanovami.

Obe organizaciji bosta v lastnih delovnih okoljih vzpodbujali delavce, da podprejo takšna načela in jih izvajajo v praksi.

Organizaciji pripisujeta poseben pomen prizadevanjem za krepitev miru in razorožitve, zato bosta podpirali mirovne pobude, pripravili pa nameravata tudi skupno ljudsko manifestacijo obmejnega prebivalstva.

Deseto obletnico Osimskih sporazumov bosta obeležili s pobudo za njihovo nadaljnje izvajanje.

Na skupni seji smo sklenili objaviti listine s tega srečanja in z njihovo vsebino seznaniti delavce, da bi tako pripomogli k nadaljnjemu razreševanju obravnavanih vprašanj.«

Poznati Prešerna in Danteja

Roberto Treu, generalni sekretar pokrajinskega sindikalnega sveta CGIL iz Trsta: »Res absurdno je, da v tržaških šolah z italijanskim jezikom ne vedo za Grudna in ne poznajo Prešernovih del, da v večinski uradni kulturi prikazujejo Spacala kot 'Tržačana', da jim s tem ne bi bilo treba povedati, da je Slovenec. Naša naloga je, da skupaj z drugimi demokratičnimi silami ovrednotimo ves potencial, ki ga nosi v sebi dialektika soočanja, izmenjave med dvema kulturama in dvema narodoma, in da mu pripomoremo do izraza. Ob vsaki priložnosti moramo pokazati, da smo na to pozorni in tako prispevati k gradnji trdnega mostu sožitja... Angažiranje delavskega razreda za sprejem globalne zaščite za Slovence mora biti večje kot doslej.«

Jože Stegne, predsednik kraško-obalnega sindikalnega sveta iz Kopra: »Zavračamo razprave o pravicah narodnosti glede na njihovo število. Če je število majhno je naša obveza zajeziti procese asimilacije toliko večja. Prav zato si moramo v sindikatih posebej prizadevati za dosledno uveljavitev normativno sprejete in za dosledno dvojezično vzdušje, ki edino lahko zagotovi trajen obstoj narodnostnih skupnosti na našem območju. Preseči moramo pojmovanje, da v šolah zadošča že pouk jezika okolja. Taka šola na dvojezičnem območju mora seznanjati mladino ne le z jezikom narodnosti, pač pa tudi z njegovo zgodovino in kulturo. Tu nosijo posebno odgovornost pedagoški delavci in njihove sindikalne organizacije...«

Boris Race, predsednik Slovenske kulturno-gospodarske zveze iz Trsta: »Tisti krogi, ki jim je od zmeraj bil glavni cilj, kako izločiti Slovence iz celotne skupnosti, so v zadnjem času mobilizirali vse sile, da bi preprečili uzakonitev tistih pravic, ki so za slovensko manjšino bistvene. Zvesti hočejo ostati svojim dosedanjim odnosom do Slovencev, za katere so v nekaterih obdobjih trdili, da jih ni, oziroma, da jih ni več... In vendar imamo med sodržavljani italijanske narodnosti, v organiziranih silah, strankah in skupinah tudi zagovornike naših pravic. Prepričani smo, da nam bodo v teh odločilnih tednih stali ob strani ne le s podporo v obliki solidarnosti, marveč tudi z direktnim posredovanjem...«

Boris Pahor nam piše in grozi

Spoštovani gospod urednik, priložene Vam pošiljam svoje pripombe in zavrnitve trditve, ki jih vsebujeta članka, objavljena v Vašem listu 14. februarja t.l.

Tako po številu vrst kakor po številu črk moj tekst ne dosega obsega besedila, ki govori o moji osebi v Vašem listu, zato zahtevam, da moj tekst objavite v celoti.

Pri tem Vas opozarjam, da če v zvezi s trditvami o «afinitetah» in kar temu sledi, ne boste objavili nedvoumnih preklincev ali boste operirali s samovoljnimi miselnimi skoki kot v omenjenih člankih - ne bom več zahteval preklincev, ampak zadevo predal svojemu odvetniku.

Tisti govor o «afinitetah» spominja na čas, ko ste slovensko vodstvo onkraj meje zmerjali s tifašisti in podobnimi izrazi; če mislite, da boste pri meni nadaljevali z isto «etik», se zelo motite.

Dvomim, da se Albin Škerk, ki je podpisal kot direktor Vašega lista, strinja z Vašimi lažmi in žalitvami; ne bi namreč hotel spreminiti mnenja, ki sem si ga o njem ustvaril, ko sva skupaj nastopala.

S spoštovanjem
Boris Pahor

Spoštovani gospod urednik, v Vašem listu ste 14.2. objavili prispevka, ki se tiče moje osebe, zato na podlagi zakona o tisku zahtevam, da objavite sledeče:

1. V prvem članku berem: «zdi se, da je (Pahor) v Cankarjevem domu hotel dajati vtis, da nastopa v imenu zamejskih Slovencev». Temu sledi komentar, ki ne upošteva tistega «zdi se...» Drži pa, da sem v Ljubljani nastopil v svojem imenu, kar potrjuje moj referat kakor tudi izjava T. Partljiča na tribuni.

2. Nisem govoril samo o zapostavljanju «katoliškega kulturnega tabora», ampak tudi o razmerju do Zaliva in njegovih somišljenikov.

3. Ni res, da vprašanje SKGZ ni vseslovenska zadeva. SKGZ je namreč na podlagi navodil osrednjeslovenskega vodstva.

4. Nastopa v Gorici in v Trebčah nisem

omenil, ker je, po mojem, do njih prišlo dobrih dvajset let prekasno.

5. Nikjer v svojem nastopu ne «podcenjujem prebujanja naših rojakov v Benečiji». Gre za ponaredbo z dodatkom samovoljnega komentarja; zato zahtevam preklince.

6. Navajam tekst iz Vašega lista: «Nas, pripadnike narodne manjšine, prizadene predvsem ravnanje kulturnih in političnih sil večinskega naroda, s katerimi ima Pahor sicer največje afinitete, a se jih noče lotiti».

Zahtevam preklince in obžalovanje absurdne in žaljive trditve o «afinitetah»; prav tako zahtevam preklince in obžalovanje trditve, da «se jih noče lotiti».

V zvezi s tem in s stavkom, naj «se ne skrivam pod plaščem prizadetega manjšinca», pa sledeče: a) podpisani se je, dolgo pred Gorico in Trebčami, udeležil v Rimu celodnevne demonstracije v prid slovenske šole; b) podpisani je bil 1967. leta soustanovitelj organizacije, v kateri se je kot «manjšinca» skoraj petnajst let zavzemal za ogrožene jezike v Italiji. (*Un pugno di militanti*, kot pravi Sergio Salvi v knjigi *Le lingue tagliate*). Prof. Samo Pahor, poslanca Škerk in Lizzero so se nam pridružili kasneje. Od Južnega Tirola do Kalabrije, od Piemonta do Špetra Slovenov smo nastopali na javnih srečanjih in zahtevali od Rima izpolnitev 6. člena ustave. Ponosni smo in sem na te tabore, poslanice vladi, brzojavke in proteste, c) podpisanemu je uspelo, da je, s pomočjo nadzornika A. Piromallija, ministrstvo za šolstvo organiziralo na državni ravni celotedenske seminarje o ogroženih skupnostih za profesorje višjih srednjih šol. (O seminarju v Livornu 1974. leta glej moj prispevek v knjigi: Ulderico Bernardi, *Le mille culture*, ed. Coines).

7. Na Radiu Trst A nisem rekel, da je bilo v Ljubljano povabljenih «več kot deset pisateljev iz zamejstva», ampak sem rekel, da je nastopilo «več kot dvajset pisateljev».

8. Ocenio etične vrednosti podtikanja, da so me v Sloveniji «uporabili iz lastnih no-

stranjih nagibov», prepuščam Društvu slov. pisateljev.

9. V restavraciji hotela «Slon» ni bilo predstavitve nobene moje knjige; z Bojanom Štihom sva se pogovarjala o it. in slov. kulturi v Trstu.

10. O Spomenki Hribar sem rekel: «da je eden najbolj pristnih izrazov današnjega mladostvenstva, to predvsem zavoljo njene pojmovanja naroda, potem pa tudi zavoljo njene človečanske, antigonske darežljivosti». T. Partljič, ko na občnem zboru slov. pisateljev brani Hribarjevo in potem omenja izid Balantičevih pesmi, govori o «mogoče neboleči 'spravi' v svetu poezije» (Književni listi, 18.2.1985).

11. O «usodi slovenskega naroda v jugoslovanski skupnosti» nas ni malo govorilo na tribuni v Ljubljani. Mislim, da moj prispevek ni bil neizrazit.

12. Nikjer nisem ne napisal ne rekel, da je matica izločila zamejske Slovence. Tisti stavek med navednicami sploh ni moj. Gre za ponaredbo, zato zahtevam preklince.

Boris Pahor

Pripomba uredništva:

Boris Pahor ne trpi nobene kritike in o tem najlepše priča pismo, ki nam ga je poslal in zabelil z grožnjo, da nas bo spravil pred sodišče. Resnici na ljubo ne zanika ničesar, pač pa po svoje pojasnjuje svoja stališča.

V teh «pojasnilih» sam večkrat natolcuje to in ono. Očitno je njemu dovoljeno to, česar mi, ki ne živimo na Olimpu, ne smemo.

Zato se mu nimamo kaj opravičevati. O njegovem tonu pa naj si ustvarijo bralci sodbo sami.

P.S.: Članek, ki vsebuje trditve pod točko 12. je ponatis iz «Komunista», glasila ZK Slovenje. Preklince naj Boris Pahor zahteva tam, če se mu zdi, da so ponaredili njegove misli.

Razlogi za soočenje med KPI in SPD

Problematika »tretje poti« kot področje raziskovanja in oblikovanja programov in strategij

Rinascita

Horst Ehmke: Kaj je dal Enrico Berlinguer evropski levici

Leta 1969 je bil Berlinguer povabljen, da postane namestnik generalnega sekretarja Longa, ki je bil hudo bolan in katerega naslednik je potem postal leta 1972. V tem času je veliko prispeval k vračanju italijanskega komunizma k »posvetnosti« in k njegovemu »evropeiziranju«; povedano drugače, pospešil je razvoj KPI – razvoj, ki brez dvoma ni vselej potekal brez prekinitiv – v smeri k modelu po politični in kulturni plati zahodnjaške stranke.

S temi vrsticami nočem postavljati poudarka tako, kot da bi šlo za priznanje osebnosti Berlinguerja, pa naj bo njegov pomen v zvezi s političnimi cilji njegovega delovanja še tako velik. Njegova mirna moč, njegova prepričanja, ki so se opirala na močan etičen naboj, ter njegova sposobnost, da prisluhne in da se uči v pogovorih s sobesedniki različnih mnenj, vse to je ustvarjalo močan vtis. V njegovi veri v možnosti spreminjanja v reformatorskem smislu sta se povezala – kot je dejal Piet Dankert v svojem nekrologu – realistično razmišljanje in vizija prihodnosti. Vse to je bilo značilno tudi za številna srečanja Berlinguerja in nemških socialnih demokratov: srečanja, do katerih je konec šestdesetih let prihajalo v luči nove vzhodne politike in ki so bila v začetku sedemdesetih let posvečena vprašanjem odnosov Vzhod-Zahod in vlogi Evrope v svetu.

Vprašanje, ki je v mojem razmišljanju postavljeno v ospredje, zadeva tako politične spodbude, ki jih je vtisnil Berlinguer KPI za zasnove »demokratskega socializma«, kot tudi meje takšnih spodbud. Proces preoblikovanja se dejansko še ni končal. Po drugi plati se KPI nima za kandidata za vstop v Socialistično internacionalo. Bilo bi nezgodovinsko, če bi prezrli dejstvo, da je KPI nastala iz oktobrske revolucije in da hoče tudi v sedanjih spremenjenih okoliščinah ohraniti svojo specifično identiteto komunistične partije. Vendar pa je njen razvoj velikanjskega pomena za vso evropsko levico.

S kar največjo resnostjo moramo obravnavati tisto, kar je dejal Berlinguer, ko je menil, da bo ne glede na vsa ujemanja evropske levice vselej ostal komunist, ali pa tedaj, ko je izrazil svojo kritiko na račun mednarodne socialne demokracije, ki ji je vse do zadnjega očital – čeprav ji je priznaval uspehe pri uveljavljanju socialne države –, da ni nikoli presegla kapitalizma. Kljub temu pa si ne

moremo kaj, da si ne bi zastavili vprašanje, v čem se je reformatorska praksa KPI razlikovala od prakse socialne demokracije.

Očarljivo poglavje zgodovine delavskega gibanja

Kakorkoli že pa je nova praktično-politična usmeritev KPI eno od najbolj privlačnih poglavij zgodovine evropskega delavskega gibanja. Po pomembnem pripravljalnem delu, ki sta ga opravila Togliatti in Longo, je partija pod odločilnim vplivom Berlinguerja naredila »novakovostni preskok«, ko je izstopila iz sistema zgodovinskega sklicevanja na tisti komunizem, ki je usmerjen k Moskvi, ter privolila v temeljna načela politične ureditve zahodnih industrijskih držav, oprtih na demokracijo...

To preoblikovanje so s kar največjo pozornostjo spremljali tako nemški socialni demokrati kot tudi druge evropske socialistične stranke (ki so v evropskem parlamentu večkrat in ob različnih vprašanjih združili svoje glasove z glasovi KPI). Razen tega, da utrjuje sile demokracije, nudi to preoblikovanje tudi možnosti za to, da pride na vsebinski ravni do presežanja razcepa delavskega gibanja v Zahodni Evropi: razcepa, ki je imel po mnogih plateh hude posledice in ki je v bistveni meri tako v Italiji kot v Nemčiji prispeval k nastanku fašizma.

Spremembe, do katerih prihaja na začetku osemdesetih let

Do začetka osemdesetih let je Berlinguer ostal zvest Togliattijevemu pojmovanju »enotnosti v različnosti« svetovnega komunizma. To pojmovanje izhaja – ko ohranja vse razlike glede posamičnih vprašanj – iz nenehnega ideološkega in političnega soglasja med komunisti, ki se po tem razlikujejo od vseh drugih gibanj in strank. Ob tem je še naprej hvalil »čvrste spremembe in dosežke« Sovjetske zveze in njenih zaveznic ter pripisoval moskovski zunanji politiki na način, ki je bil brez dvoma nekritičen, »vrednost velikega univerzalnega poslanstva miru in revolucije«. V tej zvezi je težavno reči, do kakšne mere je bilo takšno stališče posledica želje, da bi ohranjal enotnost partije v težavnem obdobju »velike koalicije« z demokristjani (od 1976 do 1979), ter skrbi, da ne bi nudil Moskvi novih vzvodov, da bi jih uporabila za manevre v prid razcepa.

Po drugi plati ni nikakršnega dvoma o tem, da je takšno vrednotenje – ki ga je kasneje sama direkcija KPI ocenila kot premalo realistično – oviralo polno vključevanje partije v vsedržavne odgovornosti ter dajalo hrano za skeptičizem mednarodnega občinstva vključno z nemškimi socialnimi demokrati.

Zatiranje reformatorskega procesa na Poljskem decembra 1981, ki je potekal pod navdihom iz Sovjetske zveze, je Berlinguerja dokončno prepričalo, da je treba italijanske komunistične partije jasno politično in ideološko ločiti od Moskve. V enem od svojih komentarjev, napisanem s presenetljivo prenicljivostjo in očitno brez poprejšnjega soglasja z direkcijo partije, je Berlinguer postavil trditev, da je »gibalna sila« realnega socializma sovjetske zvrsti, ki se napaja iz oktobrske revolucije, zdaj »dokončno izčrpana«. Ta lucidna ocena, ki jo je kasneje odobrila velika večina v KPI, je imela odločilne vplive na odnose s Sovjetsko zvezo in s komunističnimi partijami, ki so še pod nadzorom ZSSR.

Zanačilne poteze in posledice kritike ZSSR

Prvič v svoji zgodovini se je italijanska komunistična partija lotila temeljne kritike komunističnega družbenega sistema v Sovjetski zvezi. Berlinguer je ugotavljal, da je bil v vzhodni Evropi marksizem povzdignjen na položaj »državne ideologije« in da je zato skrepenel v »zaprto dogmo«. Tista bistvena novost marksistične ideologije, ki se je izražala kot kritika ideologije, je bila tako postavljena na glavo in se sprevgla natančno v svoje nasprotje. Po tej poti je ideologija padla tako globoko, da je postala orodje nadoblasti, posledica tega pa je bila v tem, da so zaradi sovjetskega pritiska v vsej vzhodni Evropi »svoboščine in energije ugasnile« in da je »gospodarska, tehnološka in kulturna dinamika« zastala.

Ta temeljna kritika je bila povezana s specifičnimi kritičnimi ocenami, ki so se nanašale na sovjetsko zunanjo

politiko, pri kateri je KPI že poprej – po Afganistanu – ugotavljala težnjo in načrte, da bi »na mesto avtonomnih revolucionarnih procesov postavili širjenje lastnega vplivnega območja s pomočjo politike sile, za katero so značilna strateška merila«. Sovjetska zveza naj bi bila spričo logike svojega posebnega pojmovanja varnosti prisiljena – tako je trdila ta teza – uveljavljati pritiske in celo vojaško posegati zoper svoje lastne zaveznike v vzhodni Evropi, kadarkoli bi v teh državah kakšno reformatorsko gibanje prestopilo meje, ki jih je glede preoblikovanja sistema začrtala Moskva. Berlinguer je izjavljal tudi, da se komunistična partija ne bo več ravnala po sovjetski zunanji politiki, ker bi bilo to »samomorilsko«; pač pa naj bi od primera do primera odločala o svojem stališču do nje, pač glede na stališča in konkretna dejanja Moskve.

V skladu s tem si je Berlinguer prizadeval, da bi iz odnosov s KP SZ in drugimi komunističnimi partijami izločil tisti privilegirani značaj, ki so ga imeli v preteklosti, in da bi jih izenačil z odnosi z drugimi strankami in gibanji, katerih temeljna usmeritev je bila drugačna, seveda pa pod pogojem, da je zanjo značilen napreden program družbene preobrazbe. Podobno kot Lenin, ki je po izbruhu prve svetovne vojne razglasil, da je druga socialnodemokratska internacionala propadla, in se postavil na čelo novega revolucionarnega gibanja, je tudi Berlinguer na tej točki ugotovil, da je prišlo do bankrota tistega »realnega socializma« sovjetske zvrsti, ki se je imel za zakonitega dediča tretje internacionale, ki jo je bil ustanovil Lenin.

To ideološko prevrednotenje je bilo med vsemi koraki, ki jih je naredila italijanska komunistična partija pod vodstvom Berlinguerja, po vsej verjetnosti tisto, ki je imelo najbolj bogate posledice, kar zadeva zgodovinsko plat: partija je izstopila iz ozkega sistema komunističnega gibanja, ki je nastalo po oktobrski revoluciji in ki je iskalo navdih v Moskvi ter si vnovič pridobila proste roke za navezovanje političnih odnosov z demokratičnimi socialisti. Pogoji za razvoj takšne vrste se niso izboljšali samo po zaslugi jasne razmejitve med KPI in Moskvo, marveč tudi zaradi pozitivnega in konstruktivnega stališča, na katerega se je partija postavila glede Zahoda, glede njegovega pojmovanja temeljnih svoboščin in glede njegovih oblik sodelovanja.

Berlinguerju je bilo veliko do tega, da bi ohranil nekatere prvine Leninove dediščine. Res je, da je izrecno zavračal sovjetsko revolucionarno teorijo partije in države, vztrajal pa je pri subjektivnosti revolucionarne akcije kot preseganju pasivnega čakanja tradicionalne socialne demokracije. Sledi te nove miselne usmeritve je še moč najti v novem besedilu statuta partije iz leta 1979, s katerim je partija odpravila pojmovanje marksizma-leninizma v povezavi z dogmatizmom, vendar pa je hkrati vztrajala pri trditvi, da je dobil »spodbudo zgodovinskega pomena od Leninovih prenovitvenih zamisli in od njegovega dela«. V to vztrajanje pri sklicevanju na Lenina, ki se izraža tudi v zgrajenem odporu Berlinguerja zoper dejansko in končno leta 1983 uresničeno odpravo »demokratskega centralizma«, socialni demokrati ne morejo privoliti; resda je bil Lenin za nas velik revolucionar, vendar pa je bil hkrati tudi tisti, ki je bil v resnici odgovoren za razcep tradicionalnega delavskega gibanja, in ko so ga na Vzhodu balzamirali kot svetnika na stebru, ni več zmožen nuditi nikakršnega prispevka k reševanju žgočih problemov industrializiranih zahodnih družb.

Politična demokracija in pluralizem

Ta čeprav le delna zvestoba Leninu je v misli Berlinguerja zaradi njegove želje, da bi si »drznil več demokracije« (Willy Brandt) in »gradil socialistično družbo, ne da bi zapuščal teren demokracije«, vedno bolj zamegljena. V tem smislu sta imela zanj politična demokracija in politični pluralizem načelno vrednost (in ne samo taktičen pomen ugodnega terena za boj za osvojitve oblasti, kot velja za zahodne komuniste, ki so navezani na Moskvo). To stališče KPI se je izrazilo ne nazadnje v dosledni obrambi italijanskega ustavnega reda v boju s terorizmom rdečih brigad. Berlinguer je te vrednote odkrito

branil tudi na konferencah komunističnih partij in na kongresih KP SZ.

Bolj težavni so bili, kot je bilo že omenjeno na začetku, odnosi z mednarodno socialno demokracijo, čeprav se je KP v svoji razvojni strategiji, ki se je izražala v prizadevanju, da bi »postopno uvajali prvine socializma v obstoječe družbe« (Berlinguer), v praksi zdaj komajda še razlikovala od struj in sil socialne demokracije; morda pa je treba težave s temi strujami in temi silami socialne demokracije, ki se, ko se soočajo s paralizirano tradicionalno socialno demokracijo, izvirajočo iz razlik med revolucionarno teorijo in reformistično prakso, bojujejo za takšne reforme, ki bi bile zmožne privedi do preseganja sistema, pripisati ravno temu...

»Zahodnjaški« zasuk KPI je tesno povezan s »trganjem« od Moskve. Na ravni zunanje politike si partija išče nove točke, h katerim se bi lahko usmerila in na katere bi se lahko uprla: Evropo EGS ter demokratične in socialistične sile, ki delujejo na tem področju. Prisotnost Berlinguerja v evropskem parlamentu in njegovo aktivno vlogo v njem je treba vrednotiti kot simboličen izraz te nove usmeritve. Branje tistih dokumentov KPI, ki se nanašajo na to temo, ter raziskava njenega političnega delovanja v Strasbourgu vodita k ugotovitvi, da se stališča italijanskih komunistov skorajda na vseh točkah skladajo s stališči večine demokratičnih socialistov...

V začetku leta 1982 je Berlinguer poudaril, da sta Evropa in zahodno delavsko gibanje prišla do tega, da spričo strukturnih in političnih razlogov nastopata v vlogi, zaradi katere se pojavljata »v središču nove stopnje boja za socializem«. Pri tem prihajajo na dan zanimiva ujemanja s politiko Socialistične internacionale, ki je z dnem, ko je bil za njenega predsednika (1976) imenovan Willy Brandt, presegla svoj »evrocentrizem«, ki je bil v veliki meri značilnost klasičnega delavskega gibanja.

Pod vodstvom Berlinguerja si je KPI, ko je sprejela demokracijo in odpiranje stališčem drugih, zavestno naložila tveganje, ki spremlja idejno preoblikovanje partije, ki je zrasla v ideoloških modelih in v izročilu Kominterne. KPI je v veliki meri razrešila vprašanja v zvezi s svojim zgodovinskim razvojem, ki je bil desetletja močno pod vplivom svetovnega delavskega gibanja moskovske ideološke in politične usmeritve. Po tej poti se je spremenila v veliko »ljudsko in reformatorsko« partijo (Berlinguer), ki prispeva svoj delež k oblikovanju italijanske politike in ki ima svoje korenine v vseh slojih prebivalstva – za razliko od, na primer, francoske komunistične partije, ki se trmasto oklepa lastne tradicionalne identitete, in za katero se zato zdi, da se je napotila na pot svojega zgodovinskega zatona. Zelo verjetno je, da se bodo nasledniki pokojnega sekretarja tudi v prihodnje ravnali v skladu s to temeljno usmeritvijo KPI.

Naloge spreminjanja politike v »posvetnost«

Jasno je, da se KPI sooča z novimi nalogami in novimi vprašanji, ki izvirajo prav iz tega, da je postala »posvetna« in »pozahodnjena«, s čimer so razen njene nove podobe radikalne demokratične reformatorske partije povezane tudi težnje po oblasti: gre za vprašanja, ki so po mojem mnenju v obdobju, ko je bil na položaju sekretarja Berlinguer, ostala odprta. Kaj je dejansko »tretja pot«, po kateri naj bi stopala KPI, pot med socialno demokracijo na eni strani ter komunizmom sovjetske zvrsti, ki je zdaj že »izčrpal svojo gibalno silo«, na drugi?

Berlinguer je večkrat – s toni, ki so bili skorajda bernsteinovski – poudaril, da »vnaprej postavljeni« modeli socializma ne morejo obstajati in da mora biti odločilen dejavnik gibanje. Če dandanes obstaja obetajoča pot, ki kaže evropski levici v prihodnost, potem ta pot zanesljivo ne teče v smeri podedovanih perspektiv in razmejitvenih črt, marveč vodi prek odgovorov na nova vprašanja: Kako lahko Evropa prispeva k partnerskim odnosom med Vzhodom in Zahodom v prid miru, odnosom, ki bi lahko doprli pot k ustalitvi evropskega miru? Kakšni bi lahko bili njeni prispevki k novi ureditvi svetovne politike in svetovnega gospodarstva, ki bi bila zmožna okrepi sve-

tovni mir tako, da bi odprla vsem državam, vključno tistim iz tretjega sveta, stvarne možnosti za razvoj v neodvisnosti in dostojanstvu? Kakšen političen okvir je treba ustvariti v zahodnih industrijskih deželah na strukturni in proceduralni ravni, da bi prišlo do takšne kakovostno ustrezne rasti, ki bi ohranjala gospodarsko tekmovalnost, ne da bi žrtvovala temeljne človeške, ekološke in družbene vrednote na oltar slepega mehanizma konkurence in dobička? Kakšne so nove zasnove za takšno družbeno ureditev, ki bi zagotavljala človekovo dostojanstvo in družbeno varnost v gospodarsko uravnoteženih in hkrati pravičnejših okvirih?

To bodo osrednje teme predelave programa iz Bad Godesberga, ki se je bo lotila SPD. Nimamo namena, da bi zapletli KPI v našo usmeritev. Pač pa bi radi na to partijo naslovili določeno število vprašanj o tem, kakšna so njena razmišljanja v zvezi s tem. Berlinguer je postavil temelje za to, da bi lahko bili pogovori te vrste vsebinski in pomembni; mi pa izrekamo pokojnemu naše globoko spoštovanje.

Giorgio Napolitano: Brez strahu k novim perspektivam napredka in enotnosti

Članek Horsta Ehmkeja o delu Enrica Berlinguerja se mi je zaradi različnih razlogov zdel pomemben. Ni predstavljal samo odkritosrčnega priznanja politični in moralni osebnosti sekretarja KPI, potem ko se je tako dramatično poslovil od nas; odkrito je zastavil tudi vprašanja, ki so bistvena za razvoj odnosov med italijanskimi komunisti in nemškimi socialnimi demokrati ter za odnose med vsemi sestavnimi deli evropske levice. O teh vprašanjih ne razpravljamo dovolj. Ehmke se je spomnil »številnih srečanj« z voditelji SPD, srečanj, za katera je dal pobudo Berlinguer, ki je bil tudi njihov protagonist. In res ni skrivnost, da so se od druge polovice šestdesetih let med obema strankama »v luči nove vzhodne politike« razvili plodni stiki in da so se kasneje razvijala sočnanja in ujemanja glede širše problematike odnosov med Vzhodom in Zahodom ter glede vloge Evrope. Vendar pa doslej še ni bilo poskusov, da bi naredili obračun tega procesa zblizevanja med dvema največjima strankama evropske levice, strankama, ki se zgodovinsko tako razlikujeta druga od druge. In prav tako tudi niso bile odločno presežene meje nekakšnega »diplomatskega« pojmovanja odnosov med KPI in SPD, da bi se lahko lotili vrste ideoloških in političnih vprašanj, ki so bila v ozadju takšnih odnosov. Po tej plati je članek Horsta Ehmkeja predstavljal nekaj novega in pomembnega, prispevek, h kateremu se je toliko bolj koristno vrniti – kar bi rad storil s tem člankom – ker obravnava vprašanja, ki zanimajo celotno evropsko levico.

Zavzeto iskanje stikov in sovpada

Dejansko je KPI v sedemdesetih letih postopno okrepila iskanje stikov in ujemanj z vsemi socialističnimi in socialnodemokratskimi strankami Zahodne Evrope. Z

nekaterimi od teh so bili navezani »uradni« stiki, z drugimi pa neformalni in bolj občasni odnosi; ugotovljeno je bilo, da obstajajo stališča, ki so glede bolj ali manj obsežnih vprašanj podobna ali skupna, in sicer zdaj z eno, zdaj spet z drugo stranko. To je bilo odvisno tudi od razvoja političnega položaja v posameznih državah in od raznolikosti stališč posameznih strank. Vendar pa ni nobenega dvoma, da je KPI prišla do točke, ko je začela obravnavati evropsko levico kot povezano celoto, kot celovito stvarnost, s katero se je treba soočati, ne da bi še naprej upoštevali »plotove« preteklosti; prišlo je tudi do tega (s 15. kongresom leta 1979), da se je uveljavilo spoznanje, da obstajajo pogoji za preseganje zgodovinskega razcepa in razhajanj v delavskem gibanju Zahodne Evrope.

To je prispevalo k rušenju starih tabujev. Socialna demokracija je bila že po opredelitvi dolgo časa obravnavana kot antiteza boja za socializem, boja, ki so ga bili komuni-

sti: bila je sinonim za odpoved socialističnim idealom. Izraz »socialnodemokratski« je dolgo časa veljal za likvidatorsko nalepko, za opredelitev, ki je zadoščala za to, da je opozorila na bistvene poteze neke določene zgodovinske izkušnje in neke določene politike, se pravi na dejstvo, da gre za izkušnjo in politiko, ki ostajata znotraj kapitalizma in njegove »logike«. V praksi smo to lepljenje podcenjevalnih nalepk opustili, shematične ocene so bile postopno popravljene in so prepustile prostor bolj poglobljenim in diferenciranim vrednotenjem. Zavzeli smo se za to, da bi bolje raziskali delovanje nekaterih socialnodemokratskih strank in njihovega delovanja na oblasti, da bi zajeli svetlobo in sence, bistvene uspehe in meje »socialnodemokratske poti«. Šlo je za zgodovinsko in kulturno razmišljanje, ki zasluži, da ga še naprej razvijamo in bogatimo; za razmišljanje, ki je dobivalo spodbudo – zdi se mi očitna – tudi v dejstvu, da je v vodstveni skupini naše partije dozorevala vse bolj kritična ocena »sovjetskega modela«.

Revizija, ki so se je lotile socialne demokracije

Nič manj pomembno od tega prizadevanja po reviziji in raziskovanju, uveljavljenega v KPI, pa je bilo dejstvo, da je bilo v istem obdobju – še posebej na začetku sedemdesetih let – tudi v različnih socialističnih in socialnodemokratskih strankah sproženo vnovično preverjanje njihovih izkušenj na oblasti in njihove politike. K temu jih niso pripravili samo volilni porazi, marveč tudi globoke spremembe, do katerih je prišlo v zadnjih desetih letih v gospodarstvih in v družbah zahodne Evrope in skupaj s tem tudi v mednarodnih odnosih. Strnjeno bi bilo moč reči, da so te spremembe spravile v kritičen položaj možnosti za uspeh takšnih političnih usmeritev levice, ki bi 1) ostajale zaprte v povsem nacionalno obravnavanje gospodarskega in družbenega razvoja in napredka; 2) ki bi še naprej sledile politiki obrambe in izboljševanja življenjskih razmer delovnih in ljudskih množic s pomočjo družbenih reform in vladnih ukrepov, kakršne so zasnovala in uveljavile socialistične in socialnodemokratske stranke v preteklosti; 3) ki bi se zanašale na pasivno soglasje in na »zvestobo« tradicionalnega levega volivnega telesa. Premislek je torej bil in je še nujen. Spričo tega se zdi mehanistično in preveč poenostavljeno vprašanje, ki ga naslavljajo na KPI, ko jo vprašujejo, ali se je oprijela stališč socialne demokracije oziroma počem se še razlikuje od njih. Mnoga od stališč, ki so bila v veljavi vse do sedemdesetih let, so postala predmet sporov in o njih v evropskih socialističnih in socialnodemokratskih strankah še vedno razpravljajo. Socialna demokracija ni ostala negibna, marveč je »v gibanju« in izpričuje, da so znotraj nje različne težnje; prav tako pa ni ostala negibna KPI, ki je tudi »v gibanju«. Evropska levica potrebuje dvoje: večjo enotnost in nove zamisli. KPI obravnava obe zahtevi kot nekaj, kar je del nje same, in bi rada dala svoj prispevek, da bi zadovoljila tako prvo kot tudi drugo.

Nacionalne politike in evropska zavzetost

Glede nekaterih vprašanj, ki so nesporno pomembna, smo s prispevkom tako KPI kot tudi SPD že pršli do novih stališč. V mislih imam predvsem vprašanja, ki se nanašajo na razmerje med političnimi usmeritvami levice na državni ravni in med evropskimi prizadevanji, bolj na splošno na vprašanje »internacionalizma« in internacionalnega položaja strank evropske levice. Izhajajoč iz različnih izhodišč smo prišli – KPI, SPD in druge stranke – do skupnega sklepa, da ni mogoče preseči nevarnosti stagnacije ali vračanja v recesijo ali pa celo v hudo družbeno nazadovanje v slehernih od naših dežel, da ni moč uveljaviti trajnega razvoja in reševanja tako dramatičnih težav, kot je na primer brezposelnost, ne da bi uveljavili sklad prizadevanja na evropski ravni, ne da bi ponovno oživili evropsko skupnost. Ta oživitvev je neizogibna zato, da se bomo izognili usodnemu zaostajanju naših dežel v proizvodnem in tehnološkem tekmovanju v primerjavi z Združenimi državami in Japonsko, da bi se, rečeno na kratko, izognili upadanju celotne vloge zahodne Evrope. Leve sile morajo uveljavljati politiko »evropskega samopotrjevanja« tudi zato, da bi se postavljale po robu »bipolarnemu« gledanju na svetovno politiko, da bi uveljavile na mednarodnem prizorišču tudi druge subjekte razen Združenih držav in Sovjetske zveze, da bi aktivno –

upoštevajoč obveznosti evropskih držav, ki so članice atlantskega zaveznitva – prispevale k popuščanju napetosti med Vzhodom in Zahodom in k uresničevanju razorožitvenih sporazumov. In končno, tiste stranke levice, ki se navdihujejo pri idealih socializma, ne morejo težiti k družbenemu napredku in miru, ne da bi se ozirale prek meja Evrope, ne da bi se soočile z vsemi platmi vznemirljivih in odločilnih vprašanj razvoja tretjega sveta in odnosov med Severom in Jugom.

Proletarski internacionalizem in novi internacionalizem

Ta stališča pomenijo za KPI rezultat dolge poti, katere pglavitne stopnje so bile tako odločitev za kritično delovanje v sami Evropski skupnosti in za oblikovanje strategije prenovitve evropskih političnih usmeritev in ustanov, kot tudi opuščanje teze o izstopu Italije iz Nato ter – na ravni pomembnih idejnih usmeritev – prehanje od »proletarskega internacionalizma« k »novemu internacionalizmu«. Ta prehod je označeval preseganje minulih apologetičnih presoj o mednarodni funkciji in o zunanji politiki ZSSR ter – po poskusu iz »evrokomunizmom« – preseganje sistema prednostnih odnosov med KPI in drugimi komunističnimi partijami.

Stališča, na katera se sklicujem, pa so pome razvoj tudi glede na izročilo in politiko SPD in Socialistične internacionale. Kot je zabeležil Ehmke, je bila na pobudo Willyja Brandta presežena stara meja »evrocentrizma«.

Uveljavljena je bila usmeritev k dialogu z vzhodom v nasprotju s skušnjavami po ideološkem križarskem pohodu. Nemški socialni demokrati so se postavili na stališče, ki je bilo do ZDA vse bolj kritično, posebej po prvi izvolitvi Ronalda Reagana na položaj predsednika; predmet razpravljanja je postala tudi strategija Nato, pripravljena pa je bila nova platforma v zvezi z vprašanji evropske varnosti. Tudi glede teh vprašanj, ki jih KPI v okviru svojih prizadevanj za popuščanje napetosti, razorožitev in evropsko enotnost doslej še ni dovolj poglobila, je po našem mnenju mogoče vse širše sodelovanje s SPD in sodimo, da je nujno tudi bolj intenzivno soočanje med vsemi silami levice v Evropi, upoštevajoč različna mnenja, ki obstajajo v tej zvezi.

Vprašanja, na katera je treba odgovoriti že danes

Če pa se vrnemo k celoti vprašanj, s katerimi se mora ukvarjati evropska leвица, da bi presešla svoje težave in da bi bila kos izzivom našega časa, se nam pojavljajo nova vprašanja, ki so bila vse doslej daleč od tega, da bi dobila zadovoljive odgovore. Kako naj označimo novo reformatorsko politiko, kako naj označimo ukrepanje vlade levice v obdobju tako zagrizenega mednarodnega gospodarskega tekmovanja, krize države blaginje in globoke ter nenehne tehnološke in družbene preobrazbe? Zdaj se zdi že jasno, da leve sile – pa naj bodo v vladi ali v opoziciji – ne morejo računati tako, kot so računale vse do prve polovice sedemdesetih let, na takšno gospodarsko rast, ki bi zagotavljala zanesljive možnosti za družbene reforme in za ukrepe v prid prerazdelitvi dohodka, ne da bi se morale lotiti vprašanj »strukturnega« značaja. Postalo je nujno, da predložimo rešitve za ključna vprašanja obnove procesa akumulacije, usmerjevanja naložb, prenavljanja proizvodne strukture, uvajanja novih tehnologij, tehnološke brezposelnosti in preusmerjanja delovne sile. Predlagati je treba rešitve, ki se bodo razlikovale od tistih, ki jih predlaga desnica; rešitve, ki jih mimo tega ni moč najti ne v okviru zasnov, po katerih so se ravnale v minulih desetletjih – kot sem že omenil – socialistične in socialne demokratske stranke, ki so si naložile odgovornosti vladanja, in tudi ne v okviru sheme vse širšega podražavljanja sredstev za proizvodnjo in imperativnega načrtovanja.

Treba je biti kos velikim premikom

KPI se že dolgo časa vse bolj jasno odmika od te sheme, ki prav gotovo sodi v komunistično izročilo (od nje pa se v določeni meri odklanjajo tudi nekatere komunistične partije evropskega vzhoda in pa kitajska komunistična partija). Ravno to smo imeli v mislih, ko smo govorili o »tretji poti«. S tem izrazom bi radi podčrtali, da je treba presegati prvine, ki so zgodovinsko presežene ali pa nesporno negativne tako v socialnodemokratskem kot tudi v komunističnem izročilu; da je treba osredotočiti moči pri iskanju novih odgovorov na nova vprašanja. Jasno pa nam je, da ne obstaja »tretja pot« med delovanjem za demokratično osvajanje večine in med osvajanjem oblasti s silo, med prizadevanjem, ki teži k temu, da bi uresničilo ideale socializma na demokratičen način in z demokratičnimi reformami, ter med zanikanjem temeljnih demokratičnih svoboščin in pravic v imenu socializma.

Kot italijanski komunisti smo nosilci izvornih obravnav in izkušenj, ki nam omogočajo, da dajemo po različnih plateh poseben in pomemben prispevek k iskanju novih opredelitev in platform za evropsko levice. Naše poslednje zavzemanje za obrambo in razvoj demokracije ima starodavne in globoke korenine, posebej še v protifašističnem boju. V sedanjem zgodovinskem obdobju pa se nam zdi posebej veljavna tista zasnova, ki smo si jo ustvarili v zvezi z demokracijo, ko smo dali poudarek potrebi po oblikah demokratičnega nadzora nad velikimi centri odločanja in gospodarske moči na vseh ravneh ter potrebi po raznolikih oblikah demokratične soudeležbe in demokratičnega nadzora. Dejansko se soočamo s takšnimi koncentracijami gospodarske moči, ki so dobile nadnacionalni značaj in ki težijo k temu, da bi obvladovale vse pomembnejše področje novih tehnologij in še posebej tehnologije informacij. Soočamo se torej z velikimi družbenimi in kulturnimi premikom, v katerem se prepletajo pojavi pasivnosti in odmikanja od politike, nove izkušnje s političnimi akcijami in političnim združevanjem, pojavi političnih in ideoloških vdorov desnice tudi v tradicionalno volivno telo levice ter konstruktivne pobude v prid ponovnemu opredeljevanju vrednot socializma in »vključevanju« novih vrednot v platforme levice. Spreminjajo se družbene oblike – z njimi pa gmotne razmere, vedenja in težnje – na katere naj bi se sklicevali kot leve sile.

Prav zato, da bi se soočila s temi temami, je SPD sklenila, da bo predelala program iz Bad Godesberga. Ehmke je oznanil njen namen, da se o teh temah posvetuje tudi s KPI. Dejansko je napočil čas, ko bo treba pomnožiti dvostranska srečanja in pobude za raziskave ter razpravo med najpomembnejšimi strankami evropske lestvice. Kot KPI smo za to kar najbolj živo zainteresirani in mnenja smo, da bi morala biti zainteresirana za to tudi italijanska socialistična stranka. Resnica je, da je postal evropski parlament v teh letih prizorišče pomembnih razpravljaj in ujemanj med silami levice vključno s KPI; vendar pa je treba brez strahu preizkusiti tudi druga prizorišča in oblike soočanja, da bi presegli zamude in omejitve, katerih breme je v bitki za nove perspektive napredka in enotnosti v Evropi že moč čutiti.

Opomba

Horst Ehmke, namestnik sekretarja parlamentarne skupine SPD v bonškem parlamentu, je svoj članek, posvečen spominu na Enrica Berlinguerja, napisal za časopis SPD Neue Gesellschaft (8/84). V obširnih povzetkih ga je objavil časopis KPI Rinascita, ki je dodal tudi članek Giorgia Napolitana, objavljen v Neue Gesellschaft v prvi letošnji številki.